




Irak Türklerinin Eğitimde Dil Tercihleri*

Iraqi Turks' Language Preferences in Education

Kubra Saadun JAAFER** 



* Bu çalışma, yazarın Irak Türkçesinin Sosyal Statüsü (2005 Anayasası Sonrası Durumu) başlıklı doktora tezinden türetilmiştir.

** (Doktora Öğrencisi), İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul, Türkiye

ORCID: K.S.J. 0000-0002-9132-9738

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Kubra Saadun JAAFER,
İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili
ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul, Türkiye
E-posta: kubrasaadoun@yahoo.com

Başvuru/Submitted: 02.10.2022

Revizyon Talebi/Revision Requested:
03.01.2023

Son Revizyon/Last Revision Received:
10.01.2023

Kabul/Accepted: 10.01.2023

Online Yayın/Published Online: 17.01.2023

Atıf/Citation: Jafer, K.S. (2022). "Irak Türklerinin eğitimde dil tercihleri. *Dilbilim Dergisi - Journal of Linguistics*, 39, 35-50.
<https://doi.org/10.26650/jol.2022.1183190>

Öz

Bu araştırmanın amacı, Irak'ta yaşayan Türklerin çocukları için tercih ettikleri eğitim dili ve uygun gördükleri genel eğitim diline yönelik düşüncelerini tespit etmektir. Araştırma grubunu Irak'ta Türklerin yoğunlukla buldukları ve diğer etnik gruplarla bir arada yaşadıkları Kerkük, Selahaddin, Erbil ve Musul illerindeki 474 Türk katılımcı oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" ve Türk katılımcılara yönelik dil tercihi anketi kullanılmıştır. Verilerin analizinde Pearson Ki-kare testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda çocukların eğitim dili olarak %33,5 oranında en çok Arapça tercih edilirken genel eğitim dili %33,3 oranında en çok iki dilli (Türkçe ve Arapça dillerinde) eğitim olması tercih edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Toplumdilbilim, Irak Türkleri, eğitim dili, iki dilli eğitim, dil tercihleri, Ki-kare

ABSTRACT

The aim of this research is to identify the language Turks living in Iraq mostly prefer and feel is appropriate for their children's education and to discover their ideas on this topic. The target group consists of 474 Turks living in provinces such as Kirkuk, Salahaddin, Erbil, and Mosul, where the Turk population is especially focused. The study "Iraqi Turks' Language Preferences in Education" uses a researcher-developed personal information form as well as a language preference questionnaire to collect the data. Pearson Chi-square test was used in the analysis of the data. As a result, 33.5% of respondents were found to prefer Arabic as the language of education and 33.3% to prefer a multilingual education language with Turkish and Arabic as the language of instruction.

Keywords: Sociolinguistics, Iraqi Turks, education language, bilingual education, language preferences

EXTENDED ABSTRACT

This study examines Iraqi Turks' language preferences regarding their children's education using a 4-point Likert-type scale. There are questions such as "Which language would you prefer your children to be educated in?", "Which of the following languages do you think should be the language of instruction in schools?" Among the answers preferences such as (Arabic), T (Iraqi Turkish), K (Kurdish), D (other) were given.

This study uses the relational survey model design, a general survey model based on quantitative research methods, and adopted the questionnaire technique Bosnalı (2007) developed as its data collection technique. Turks are defined as the third most-populous ethnic group in Iraq today, and the research chose from among those living in the Iraqi provinces of Kirkuk, Mosul, Erbil, and Selaheddin as its universe.

Based on the Iraqi population indicators from these four provinces for 2021 (Central Statistical Organization of Iraq, 2021), the total population was determined as 9,483,924. The population of the subjects was reduced by 0.00005, and a sample of 474 Turkish participants was formed. This study has preferred the random sampling method for selecting the participants, of whom 51.7% of are men and 48.3% are women. The participant group is divided into four age categories. Accordingly, the first group consists of 120 people (25.3%) between the ages of 10-19 years old, the second group consists of 119 people (25.1%) between the ages of 20-34, the third group consists of 122 people (25.7%) between the ages of 35-49, and the fourth group consists of 113 people (23.8%) aged 50 or older. The study has also divided the participants into six occupational groups, of which 3.8% are retired, 10.5% are housewives, 29.7% are students, 6.5% are unemployed, 14.8% work in the private sector, and 34.6% are government officials. The study has also considered the participants in five groups regarding education status, with 11 (2.3%) being illiterate; 28 (5.9%) being literate but didn't finish primary school; 53 (11.2%) being primary school graduates; 120 (25.3%) being secondary school, high school, or equivalent graduates; and 262 (5.3%) being college, undergraduate, or higher-level graduates. The participants' places of birth and places of residence have also been taken into account, the province of Saladin being represented by 85 people (18.0%), Kirkuk by 85 people (18.0%), Erbil by 100 people (21.0%), and Mosul with 204 people (43.0%). Of the participants residing in these provinces, 311 (65.5%) live in urban areas, while 163 people (34.4%) live in rural areas. All of the respondents have a Turkish ethnicity and a native language of is Iraqi Turkmen dialect of Turkish. The native languages of the participants' mothers is Iraqi Turkmen Turkish for 95.8%, Arabic for 1.9%, and Kurdish for 2.3%, while the native language of the participants' fathers is Iraqi Turkmen Turkish for 93.5%, Arabic for 5.1%, and Kurdish for 1.5%.

In order to determine the participants' language preferences for their children regarding education, the questions were evaluated in terms of six parameters: gender, age, occupation,

educational status, place of residence, urban and rural). Statistical analysis of the data was performed using the Pearson chi-square test to determine the direction of significance.

This study examines the language preferences that Iraqi Turks living in the provinces of Kirkuk, Salahaddin, Mosul, and Erbil have with regard to their children's education. Arabic is seen to be the most preferred language. According to the chi-square test, no statistically significant relationship exists between the participants' preferred language of education with their gender, age, occupation, educational status, or social status, while a significant relationship was found to exist between the participants' preferred language of education and place of residence. Turkish is preferred by 49.4% of the participants living in Kirkuk, Arabic by 49.4% of the participants living in Salahaddin, and Kurdish by 3.0% of the participants living in Erbil. Multilanguage education (Turkish and Arabic) are mostly preferred in the province of Salahaddin at a rate of 28.2% of the participants. Multilingual education is preferred in Erbil by 12.0% of the participants who live there. The results also show 33.5% of the participants to prefer their children's language of education to mostly be Arabic. The reason for this is thought to be due to the fact that the official language of the state is Arabic as well as no universities existing in Iraq that provide education in Turkish. No significant relationship was observed to be present between the preferred general language of education with the variables of gender, occupation, educational status, or social status. However, significant differences were observed when examining the categories of age and place of residence.

Giriş

Türklerin İran ve Irak'a kitlesel olarak yerleşmeleri yaklaşık bin yıllık bir geçmişe sahiptir. Tarihi kaynaklara göre Türklerin Irak'a ilk yerleşmeleri Hicrî 54 (Milâdî 674) tarihine dayanmaktadır. Emevî Halifesi Muaviye tarafından Horasan'a gönderilen Ubeydullah bin Ziyad 20.000 kişilik ordusu ile Ceyhun Nehri'ni geçerek, Buhara'ya yönelmiştir. Beykent'i de geçen komutan Ubeydullah'ın Buhara'ya yaptığı saldırılar karşısında, Buhara prensesi Hatun emrindeki Türk kuvvetleri ile şiddetli çarpışmalardan sonra sulh yapmak zorunda kalmıştır. Böylece Ubeydullah sulhtan sonra, yanına aldığı 2000 Türk askerini Irak'a götürerek, Basra'ya yerleştirmiştir (Saatçi, 2003, s.20). Abbasiler döneminde Türklerin Irak'a gelip yerleşmeleri yoğunlaşmıştır. Bunun etkisi ile Memun'un tahta oturmasında Türkler büyük rol oynamış ve Bağdat'a yerleşmişlerdir. Bu dönemden itibaren hem Memun'un hem de Bağdat'ın korunması Türkler tarafından sağlanmıştır. Türklerin Irak'a yerleşmeleri, Osmanlı egemenliğine kadar şu dönemlerde gerçekleşmiştir: Büveyhiler Dönemi 935-1055, Selçuklular Dönemi 1055-1194, Atabeyler Dönemi 1127-1233, İlhanlılar Dönemi 1258-1344, Celayirliler Dönemi 1339-1410, Karakoyunlular Dönemi 1411-1468, Akkoyunlular Dönemi 1468-1508, Safeviler Dönemi 1508-1534 (Ertuğrul, 2006, s.125-126).

Çok uzun bir geçmişe sahip olan ve Irak'ın en önemli etnik gruplarından biri sayılan Irak Türkleri, ülkenin kuzey ve orta bölgesinde yaşamaktadırlar. Musul, Kerkük, Erbil, Diyale ve Selahaddin illerinin sınırları ile başkent Bağdat'ın birkaç mahallesi de dâhil olmak üzere kuzeyden güneye bir şerit hâlinde yerleşmişlerdir (Köprülü, 1996, s.9). Başka bir deyişle Irak'taki Türk yerleşim alanları, Suriye sınırından başlayarak Bağdat'ın güneydoğusundaki Bedre kasabasına doğru uzayan hat üzerine çekilecek bir kavisin güneyinde kalmaktadır. Bu bölgenin kuzeyinde Kürtler, güneyinde ise Araplar bulunmaktadır. Başlangıç yeri Telafer olan bu bölge içerisinde bütün özellikleri ile Türk olan birçok şehir ve kasaba vardır. Telafer'den başlayan bu bölge Musul'da daralır ve tekrar Kerkük bölgesine geldiğinde ise genişler (Koçsoy, 1991, s.132).

Osmanlı döneminde standart Türkiye Türkçesi yazılı dil işlevini görmüş, Irak Krallığının (1921) kuruluşundan sonra bölgede yaşayan Türk toplulukları yazılı dil olarak standart Türkiye Türkçesini kullanmaya devam etmişlerdir. Irak Türkçesinin muhtelif diyalektleriyle kendine mahsus dilbilimsel yapısı vardır. İster yazılı dil ister konuşma dili olarak, Türkçenin toplumsal statüsü siyasal ve kültürel gelişmelere bağlı olarak değişiklikler göstermiştir.

Irak'ın 20. yüzyılın başlarında 2 milyon civarında olan nüfusu 1947'de 4.186.000, 1957'de 6.298.000, 1965'te 8.220.000, 1977'de 12.171.500, 1987'de 16.335.00 ve 1995'te 20.400.000 olarak hesaplanmıştır (Akkan, 1999, s. 83). 2014 Irak seçimlerinin verilerine göre ise Irak nüfusu yaklaşık 35 milyon olarak kayıtlara geçmiştir. Irak Türkmenlerinin nüfusa oranı da %9-10 olarak belirtilmiştir. Buna göre günümüzde 3 ila 4 milyon arasında Irak Türkmen nüfusu bulunmaktadır (Duman, 2014)

21 Mart 1925'te kabul edilip 29 Temmuz 1925'te bazı düzeltmelerden sonra yürürlüğe giren ilk Irak anayasasının 16. maddesinde her etnik gruba kendi dilinde eğitim hakkı tanınmış; ayrıca bu gruplara anayasada etnik ve siyasi bakımdan hiçbir ayırım yapılmamıştır (Anayasa, 1925, m. 16).

1931’de çıkan 74 numaralı Yerel Diller Yasası’nın 6. maddesinde, sınırlı olarak Musul, Erbil ve Kerkük illerinde ve ilçelerinde öğrencilerin çoğunluğunun Türklerden oluştuğu anaokulu ve ilkokullarda eğitim dilinin Türkçe olacağı belirtilmiştir (Yerel Diller Yasası, 1931, m. 6)

1932 yılında yayınlanan Irak Krallığı Deklarasyonu’nun 5. maddesinde, ırk, din ve dil azınlıklarına mensup Irak’taki halklar kanun önünde ve günlük yaşamda bütün Irak halkı ile aynı haklara sahiptir. Özellikle kendi kazançlarını idame, idare ve kontrol etme veya gelecekte kendi dillerini kullanıp, kendi dillerinin gereğini icra edebilecekleri; eğitim ve sosyal ve yardımlaşma amaçlı kurumlar kurma haklarına sahiptirler (Irak Krallığı Deklarasyon, 1932, m. 5). Ayrıca 8. maddede ana dili Arapça olmayan Irak vatandaşlarının belli bir çoğunlukta olduğu şehir ve ilçelerdeki eğitim düzeni içerisinde, Irak hükümetinin, bu toplulukların çocuklarına sadece “ilkokullarda” kendi dillerinde eğitim görebilmelerine imkân sağlayacağı belirtilmiştir (Irak Krallığı Deklarasyon, 1932, m. 8/1).

1935-1936 yıllarında Türkçe eğitim hakkı Kerkük ili hariç Türklerin yoğun olarak yaşadığı tüm bölgelerde kaldırılmış, Kerkük’te de Türkçe eğitimi sadece bir ders olarak kalmış; sonrasında da bu hak da kaldırılarak eğitim tamamen Arapça olarak yapılmıştır (Hürmüzlü, 2017).

1958’de Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte, 1925 anayasası geçerliliğini yitirmiş ve yeni anayasa hazırlanmıştır. 1958 anayasasının 3. maddesinde Irak’ın Arap ve Kürtlerin ortak devleti olduğu belirtilerek Türklere “diğer etnik gruplar/unsurlar” arasında zikredilmiştir (Anayasa, 1958, m. 3)

1968’de Baas Partisi’nin iktidara gelmesiyle 21 Eylül 1968 tarihinde çıkarılan geçici anayasada da Türklerden bahsedilmemiş; ancak devletin ortak unsurları olarak “Irak, Arap ve Kürt unsurlarından oluşur”, ifadesine yer verilmiştir (Geçici Anayasa, 1968, m. 21).

24 Ocak 1970 tarihli Devrim Komuta Konseyi kararında ise Türklerin Kültürel Hakları adı altındaki kararnamenin 89. maddesinde ise Türklerin buldukları bölgelerde ilkokul seviyesinde Türkçe okutulması, tüm eğitim araçlarının Türkçe olarak hazırlanması ve Millî Eğitim Bakanlığı’nda bir Türkçe Eğitim Müdürlüğü’nün oluşturulması kararlaştırılmıştır (Devrim Komuta Konseyi, 1970, m. 89).

Bu karardan sonra Türklerin bulunduğu bölgelerde ilkokul seviyesinde Arapça yerine Türkçe eğitim verilmeye başlanmıştır. Türklerin çoğunlukla buldukları Kerkük şehrinde 120’ye yakın okul Türkçe eğitim vermeye başlamış ve bu durum halk tarafından büyük çapta memnuniyetle karşılanmıştır. Ders müfredatı Arapçadan Türkçeye çevrilmeye, bu dilde kitaplar basılmaya ve öğretmenleri geliştirmek için kurslar açılmaya başlamış; ayrıca, Türkçe eğitim veren okulların isimleri değiştirilerek Türkçe isimler kullanılmıştır (Fuzuli, Karaaltun, Yıldızlar, Yedi Kızlar, Doğruluk gibi). Türkçe eğitim veren ilkokullar, Kerkük’ün yanı sıra Türklerin bulunduğu diğer bölgelerde de (Erbil, Telafer, Tuzhurmatu, Dakuk, Altunköprü gibi) hızlı bir şekilde faaliyete geçmiştir. Ne var ki, bu hak iki yıl gibi kısa bir süre sonra rejim tarafından Türklerin elinden alınmış ve tüm okullar tekrar Arapça eğitim sistemine döndürülmüştür (Hürmüzlü, 2017).

Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesinden sonra ABD tarafından Dohuk, Erbil, Süleymaniye ve Kifri şehirleri "güvenli bölge" olarak ilan edilmiştir. İlan edilen güvenli bölgenin bir parçası olan Erbil ve Kifri şehirlerinde 1992'den itibaren Türkçe eğitim veren okullar açılmaya başlanmıştır. Bu dönemde Türk partileri tarafından Erbil'de 12 ilkokul ve 5 anaokulu açılmış ve okullarda eğitim ilk olarak yeni harflerle (Latince) yapılmaya başlanmıştır. Eğitim dili olarak ise Standart Türkçe (İstanbul Türkçesi) kullanılmaya başlanmıştır (Hürmüzlü, 2017).

2005 anayasasında Türklerden ilk defa bahsedilmiş ve anayasanın 4. maddesinin 1. bendinde Arapça ve Kürtçe Irak Cumhuriyeti'nin resmi dilleri iken Irak halkının, mevcut eğitim kuralları çerçevesinde devlet okullarında çocuklarına Türkmençe, Asurice ve Ermenice gibi anadillerde veya özel eğitim kurumlarında herhangi bir dille eğitim yapma hakları bu anayasayla güvence altına alınmıştır. Anayasanın aynı maddesinin 4. bendinde diğer etnik grupların nüfuslarının yoğun olduğu idari birimlerde Türkmençe ve Süryanice diğer iki resmi dildir (Anayasa, 2005, m. 4/ 1/ 4). Ayrıca yasanın 125. maddesiyle Türkler, Keldaniler, Asuriler ve diğer topluluklar gibi çeşitli halkların idari, siyasi, kültürel hakları yanında eğitim hakların da güvence altına alınmıştır (Anayasa, 2005, m. 125). Bu tarihten sonra ilkokul, ortaokul, liselerde Türkçe eğitim vermeye başlanmış olup günümüzde bu eğitimler devam etmektedir.

2004 yılından itibaren devletçe tanınan Türkmençe Eğitimi, Kürtçe Eğitiminin Genel Müdürlüğü altında faaliyet göstermiştir. Ancak 2012 yılında siyasi girişimlerin neticesinde Türkmen Eğitimi ayrı bir müdürlük altında faaliyet gösterebilmiştir. Milli Eğitim Bakanı'nın 03.02.2012 tarihli ve 3832 sayılı kararıyla; Eğitim Bakanlığının Eğitim Yasası Kanunu'nun 5. bendi ve 22 sayılı kararı uyarınca Türkmençe Eğitim Genel Müdürlüğü kurulmuştur (Dermal, 2014: 109). Günümüzde Türklerin çoğunlukla buldukları Kerkük, Musul, Selahaddin, Diyale ve Bağdat illerinde Türkmençe Eğitim Müdürlükleri faaliyet göstermektedir.

Türk okullarının Esas ve Şümül olmak üzere iki farklı Türk okul sistemi bulunmaktadır. Bunlar Eğitim Bakanlığı Türkmençe Eğitim Müdürlüğü çatısı altında şu şekilde eğitim vermektedirler:

- Esas Okullar: Bu okullarda uygulanan ders programlarında din dersi ve Arapça Dil Bilgisi dersi olmak üzere müfredatta iki Arapça dersi bulunmaktadır diğer dersler ise tamamen Türkçedir. Okul binası devlet tarafından yapılmaktadır.
- Şümül Okullar: Bu okulların müfredatında bulunan bütün dersler Arapçadır. Sadece haftada 1-2 saat Türkçe dersi yapılmaktadır.

Türkmen Eğitim Merkezinin 2021-2022 yıllarının istatistiklerine göre Irak'ta Türkçe eğitim veren anaokulu, ilkokul, ortaokul ve lise olmak üzere toplam 459 okul bulunmaktadır. Bunların sadece 100 tanesi Türkçe eğitim veren Esas okullardır. Bu okulların 74 tanesi Kerkük, 15 tanesi Erbil, 3 tanesi Kifri, 7 tanesi Musul, 1 tanesi ise Tuzhurmatu'da bulunmaktadır. Genel eğitim veren Şümül okulları ise Musul ve Tuzhurmatu'da bulunmaktadırlar. Musul'da 180, Tuzhurmatu'da 64, Kerkük'te 59, Bağdat'ta 28 Diyale'de ise 28 Şümül okulu bulunmaktadır. Esas

Türk okullarına giden öğrenci sayısı 10.568 iken, Şumul okullarına giden Türk öğrenci sayısı ise 138.096 olduğu görülmüştür. Ayrıca Kerkük, Musul ve Selahaddin illerinin meslek liselerinde ve Kerkük, Musul illerinin öğretmen enstitülerinde 1 (Bir) Türkçe dersi bulunmaktadır.¹

Bu çalışmada katılımcıların tercih ettikleri eğitim dilini tespit edebilmek için 474 Türk katılımcı ile görüşülmüştür. Bu katılımcılar Irak'ın Kerkük, Musul, Erbil, Selahaddin illerinden seçilmiştir. Katılımcılara “tercih ettikleri genel eğitim dili, çocuklar için tercih ettikleri eğitim dili” başlıkları altında sorular sorulmuştur. Ayrıca katılımcıların tercih ettikleri eğitim dili ile cinsiyet, yaş, eğitim durumu, meslek ve toplumsal konumları arasındaki ilişki de değerlendirilmiştir. Dolayısıyla eğitimde ana dillerine veya diğer dillere yönelik tercihleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Ana dili, çocuğun ilk yaşlarında annesinden ve aile çevresinden duyduğu ve konuşmayı öğrendiği ilk dildir (Vardar, 2002, s.17).

İki dillilik, iki dile aynı oranda hâkim olma, ikinci dilde kendisini birinci dildeki veya ana dilindeki kadar iyi ifade edebilme, başkalarını anlayabilme ve başkalarıyla anlaşabilme yeteneğidir (Oruç, 2016, s. 284).

Çok dillilik, bir bireyin ikiden çok dil bilmesi ya da bir toplumda ikiden çok dil konuşulması anlamına gelmektedir (Vardar, 2002, s.62), bireylerin dil topluluğunda iki ya da daha fazla dili kullanabilmesidir (Crystal, 2008, s.318).

İki dilli eğitim, iki ya da daha çok dilin öğretim aracı olarak kullanılmasıdır (UNESCO, 2003). Yabancı dil ya da ikinci dil eğitimi anlamına gelmemektedir. İki dilli eğitimde, adının da açıkça belirttiği gibi birden çok dil söz konusudur. İki dilli eğitimde öğretimi hedeflenen dil, programda öğretim dili ya da eğitimde araç dil olarak kullanılır (Field, 2011). Yaygın olarak kullanılan diğer tanıma göre iki dilli eğitim, iki dille ders öğretimidir ve bu iki dilin okulun öğretim programının tamamında ya da bir bölümünde öğretim aracı olarak kullanılmasıdır (Baker ve Prys-Jones, 1998; Cummins ve Hornberger, 2008; Freeman, 1998; Hamers ve Blanc, 2000). Bu tanımdan anlaşılacağı üzere iki dilli eğitim, öğretim programında yer alan çeşitli derslerin en az iki dil aracılığıyla yapıldığı eğitim sistemidir. Bir programın, iki dilli sayılabilmesi için hem ana dilinin hem de ikinci dilin eğitim programındaki içeriğin aktarılmasında kullanılması gerekmektedir (Andersson ve Boyer, 1970, akt., Cummins ve Hornberger, 2008).

Farklı ülkelerde çok dilli uygulamaların sonuçlarına yönelik yürütülen araştırmalar, okulların öğrencilerin çok dilli dağarcıklarının farkına varması ve değerlendirmesi durumunda, onlara daha başarılı bir eğitim şansı sunduğu sonucunu ortaya koymuştur (Jaffe, 2003; Martin-Jones ve Saxena, 2001; Moodley, 2007; Moschkovich, 2002; Olivares ve Lemberger, 2002; Olmedo, 2003; Peterson ve Heywood, 2007; Verhelst ve Verheyden, 2003) (akt., Sierens ve Van Avermaet, 2014). ECML'ye (2018) göre öğretim ortamlarında her bir dili birbirinden ayrı sistemler olarak ele almak yerine, sunulan tüm dillerin (belli bir ülkenin ya da bölgenin resmi dilini içeren öğretim dili “language of schooling”, öğrencilerin evde konuştukları farklı diller ya da okullarda ders olarak

1 Öğrenci ve okul sayıları Türkmen Eğitim Merkezinden alınmıştır.

öğretilen yabancı diller) ortak yöntemler ve çoklu yardımcı yaklaşımlar yoluyla farklı konuları öğretmek için kullanılması, dillerin daha etkili öğrenilmesini sağlayabilir. Üstelik iki dilliliğin bireylerde dillerin gelişimi, bilişsel ve akademik gelişim üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu konusunda alan uzmanları arasında büyük ölçüde görüş birliği vardır (Baker, 2011b; Bialystok, 1991, 2001; Bialystok ve diğ., 2012; Early Childhood Learning ve Knowledge Center- ECLKC, 2016). Bu nedenle öğretimde dilleri aynı çerçevede ele alınması, hem öğrenen hem de öğretene açısından başarıya götüren yolda önemli bir etkiye sahiptir.

Çok dilliliğin incelenmesi yoluyla dil ve duygular arasındaki ilişkiye yönelik olarak dil tercihi kavramı sunulmaktadır (Jessner, 2008, s.20). Dil düzenlemesinin ilk aşaması olarak diller ya da değişkeler arasında seçim yapma girişimine dil tercihi adı verilir (İmer, Kocaman, Özsoy, 2011, s. 89). Kişiler farklı bağlamlarda bazen birinci dillerinin farklı değişkenlerini bazen de ana dillerinden farklı bir dili kullanabilmektedirler. Konuşurların konumu, konuşulan konu, katılımcılar ve iletişimin işlevi kişilerin sözel davranışlarındaki bu farklılıkta etkili unsurlardır (Ervin-Tripp, 1964).

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modellerinden ilişkiyel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da günümüzdeki bir durumu var olduğu şekliyle belirleyen, öğrenmenin gerçekleşmesi ve bir kişide istenen davranışların gelişmesi için uygulanan süreçlerin tümüdür. Genel tarama modeli, çok sayıda öğelerden oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak için evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde tarama yapılmaktadır. İlişkiyel tarama modeli, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını belirlemeyi amaçlayan tarama yaklaşımına denir. İlişkiyel tarama modelinde, değişkenlerin birlikte değişip değişmediği; değişme varsa bunun nasıl olduğu saptanmaya çalışılır (Karasar, 2011).

Çalışma, İlişkiyel Tarama Modeli kullanılarak aşağıdaki bölümlerden ve aşamalardan geçerek oluşturulmuştur:

Veri Toplama Araçları

Veri toplama tekniği olarak, Sonel Bosnalı'nın İran Türklerinin Dilleri üzerine yaptığı çalışmada geliştirdiği Toplumdilbilim Anketi (Bosnalı, 2007) model alınarak tasarlanan sormaca (anket) tekniği benimsenmiştir. Irak Türklerinin eğitimde dil tercihlerini incelediği bu çalışmada 4'lü Likert ölçeği benimsenmiştir. Ölçek; "Çocuklarınızın hangi dilde eğitim almalarını tercih edersiniz?", "Sizce okullarda eğitim dili aşağıdaki dillerden hangisi/hangileri olmalıdır?" sorularından oluşmaktadır. Katılımcılardan kendilerine yöneltilen sorulara A (Arapça), T (Irak Türkçesi), K (Kürtçe), D (diğer); başlıkları altında değerlendirmeleri istenmiştir.

Araştırma Grubu

Günümüzde Irak'ta üçüncü etnik grup olarak tanımlanan ve Irak'ın Kerkük, Musul, Erbil ve Selaheddin illerinde yaşayan Türk nüfusu bu araştırmanın evreni olarak seçilmiştir. Bu dört ilin, 2021 Irak nüfus göstergelerine dayanarak, denek evreninin toplam nüfusu 9483924 kişi olarak belirlenmiştir (Merkezi İstatistik Kurumu, 2021). Denek evreni 0,00005 oranında küçültülerek 474 katılımcıdan oluşan bir örneklem oluşturulmuştur. Okul ve üniversite öğrencileri ile görüşebilmek için Türkmen Eğitim Müdürlüğü'nden ve Üniversite Dekanlığı'ndan izin alınmıştır. Ev hanımı, emekli ve işsiz gönüllü katılımcılara sosyal çevre, akraba ve arkadaşlardan yardım alarak ulaşılmıştır. Gönüllü olmayanları çalışmaya dâhil edilmemiştir. Çalışmamızda örnekleme yöntemlerinden rastlantısal örnekleme yöntemi seçilmiştir.

Katılımcı kümesinin %51,7'i erkekler, %48,3'ü ise kadınlar oluşturmaktadır. Katılımcı grubu dört yaş kategorisine bölünmüştür. Buna göre, 120 kişiden oluşan 10-19 yaş arası birinci grup, örneklemin %25,3'lik dilimini, 119 kişiden oluşan 20-34 yaş arası ikinci grup, örneklemin %25,1'lik dilimini, 122 kişiden oluşan 35-49 yaş arası üçüncü grup, örneklemin %25,7'lik dilimini ve 113 kişiden oluşan 50 yaş ve üzeri dördüncü grup ise örneklemin %23,8'lik dilimini oluşturmaktadır.

Meslek grupları altı gruba ayrılmıştır. Buna göre ankete katılanların %3,8'i emekli, %10,5'i ev hanımı, %29,7'si öğrenci, %6,5'i işsiz, %14,8'i özel sektörde ve resmi dairelerde çalışan ise %34,6'lık dilimlerle örnekleme temsil etmektedir.

Eğitim durumu dört gruptan oluşmaktadır. Bunlar, 11 kişiyle katılımcıların %2,3'ünü okuryazar değil, 28 kişiyle %5,9'unu okuma yazma biliyor/okul terk, 53 kişiyle %11,2'sini ilköğretim mezunları, 120 kişiyle %25,3'ünü ortaokul, lise ve dengi okul mezunları ve 262 kişiyle %55,3'lük dilimi yükseköğretim, lisans ve üstü mezunları oluşturmaktadır.

Katılımcıların doğum yeri ve ikamet yeri göz önünde bulundurulmuştur. Bunlar, 85 kişiyle %18,0 Selaheddin'i, 85 kişiyle %18,0 Kerkük'ü, 100 kişiyle %21,0 Erbil'i, 204 kişiyle %43,0 Musul'u temsil etmektedir. Bu illerde ikamet eden katılımcıların 311 kişi %65,5'i kentsel alan, 163 kişi %34,4 ise kırsal alanda yaşamaktadır. Ankete katılanların %100'ünün etnik kökeni Türk, ana dilleri Irak Türkçesi'dir. Katılımcıların annelerinin ana dili, %95,8'i Irak Türkçesi, %1,9'u Arapça, %2,3'ü ise Kürtçedir. Katılımcıların babalarının ana dili, %93,5'i Irak Türkçesi, %5,1'i Arapça, 1,5'i de Kürtçedir.

Bu çalışmada, her sorunun parametrelerini belirlemek için altı sosyokültürel kategori göz önünde bulundurulmuştur. Katılımcıların, cinsiyetleri, yaşları, meslekleri, eğitim durumu, ikamet yeri, sosyal (kentsel, kırsal) arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına yönelik sonuçlar elde edilmiştir.

Verilerin Çözümlemesi

Katılımcıların eğitimde dil tercihlerini tespit edebilmek için soruları her 6 parametre (cinsiyet, yaş, meslek, eğitim durumu, ikamet yeri, kentsel ve kırsal) ile değerlendirilmiş,

anamlılık yönünü tespit edebilmek için Pearson Ki-kare testi kullanılarak verilerin istatistiksel analizi yapılmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Türk katılımcılara uygulanan “Irak Türklerinin Eğitimde dil tercihleri anketinde elde edilen bulgular Tablo 1’de gösterilmiştir.

Çocuklar İçin Tercih Edilen Eğitim Dili

Irak Türklerinin çocuklarının hangi dilde eğitim görmelerini istediklerini belirlemek amacıyla, katılımcılara “Çocuklarınızın hangi dilde eğitim almalarını tercih edersiniz?” sorusu sorulmuş yanıt olarak T “Irak Türkçesi”, A “Arapça”, K “Kürtçe” ve D “diğer” seçenekleri önerilmiştir.

Tablo 1. Çocuklar için tercih edilen eğitim dili seçimine ilişkin yüzde ve ki-kare testi sonuçları.												
Seviye %	Cinsiyet		Yaş				Meslek					
	Erkek	Kadın	(10-19)	(20-34)	(35-49)	50+	Emekli	Ev Hanımı	Öğrenci	İşsiz	Özel	Resmi
T	38,0	22,7	31,7	42,0	27,9	20,4	27,8	14,0	38,3	35,5	31,4	28,0
A	32,7	39,3	31,7	29,4	40,2	42,5	33,3	50,0	32,6	29,0	41,4	33,5
K	0,4	1,3	0,8	0,8	1,6	0,0	0,0	0,0	0,7	0,0	1,4	1,2
D	1,2	0,9	0,0	1,7	0,0	2,7	0,0	0,0	0,0	0,0	2,9	1,8
12	22,4	24,5	25,0	17,6	23,8	27,4	27,8	26,0	20,6	25,8	15,7	27,4
13	0,4	1,3	0,8	2,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7	3,2	0,0	1,2
14	0,4	1,3	0,8	0,8	1,6	0,0	0,0	0,0	1,4	0,0	0,0	1,2
23	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0	0,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6
24	0,4	0,4	0,0	0,8	0,0	0,9	0,0	0,0	0,7	0,0	0,0	0,6
34	0,0	0,4	0,0	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,4	0,0
123	1,6	4,8	8,3	0,8	1,6	1,8	5,6	6,0	4,3	6,5	0,0	1,8
124	1,2	1,7	0,8	0,8	0,8	3,5	5,6	2,0	0,7	0,0	2,9	1,2
1234	1,2	0,9	0,0	1,7	2,5	0,0	0,0	2,0	0,0	0,0	2,9	1,2
T	245	229	120	119	122	113	18	50	141	31	70	164
Pearson's χ^2	$\chi^2= 20,483$ Sd= 12 p= 0,058 p >,05		$\chi^2= 20,483$ Sd= 12 p= 0,058 p >,05				$\chi^2= 52,836$ Sd= 60 p= 0,733 p >,05					

Seviye %	Eğitim Durumu					İkamet Yeri				Sosyal		Genel Toplam
	E0	E1	E2	E3	E4	Selahaddin	Kerkük	Erbil	Musul	Kentsel	Kırsal	
T	45,5	28,6	22,6	32,5	30,9	22,4	49,4	33,0	25,0	29,9	31,9	30,6
A	27,3	32,1	35,8	40,0	34,7	49,4	30,6	14,0	43,1	38,6	30,7	35,9
K	0,0	3,6	0,0	0,0	1,1	0,0	0,0	3,0	0,5	1,3	0,0	0,8
D	0,0	0,0	0,0	0,0	1,9	0,0	0,0	5,0	0,0	1,3	0,6	1,1
12	9,1	32,1	32,1	16,7	24,4	28,2	16,5	16,0	27,9	19,6	30,7	23,4
13	0,0	0,0	0,0	0,8	1,1	0,0	0,0	4,0	0,0	1,0	0,6	0,8
14	0,0	0,0	0,0	1,7	0,8	0,0	0,0	3,0	0,5	0,6	1,2	0,8
23	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0	1,0	0,0	0,3	0,0	0,2
24	0,0	0,0	0,0	0,8	0,4	0,0	0,0	0,0	1,0	0,3	0,6	0,4
34	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0	1,0	0,0	0,3	0,0	0,2
123	18,2	0,0	7,5	5,0	1,1	0,0	0,0	12,0	1,5	4,2	1,2	3,2
124	0,0	3,6	0,0	2,5	1,1	0,0	2,4	4,0	0,5	1,6	1,2	1,5
1234	0,0	0,0	1,9	0,0	1,5	0,0	1,2	4,0	0,0	1,0	1,2	1,1
T	11	28	53	120	262	85	85	100	204	311	163	474
Pearson's x ²	x ² = 44,760 Sd= 48 p= 0,606 p >,05					x ² = 150,889 Sd= 36 p= 0,0001 p<,05				x ² = 15,122 Sd= 12 p= 0,235 p >,05		

Elde edilen bulgulara göre, Türk toplumunun %68,4'ü çocuklarının tek dilde eğitim alması taraftarıdır. En fazla tercih edilen dil ise %35,9 oranıyla Arapçadır. Çocuklarının sadece Türkçe eğitim görmesini isteyen Türklerin oranı ise %30,6 oranıyla sınırlıdır. Bu iki dilin dışında, %0,8 oranında sadece Kürtçe eğitimi tercih eden bir grubun olduğu, %1,1 oranında bir grubun da bu dillerden başka bir dili tercih ettiği görülmektedir. Toplumun % 25,6'sı ise iki dilli eğitime sıcak bakmaktadır. Bunların %23,4'ü Türkçe ve Arapça, %0,8'i Türkçe ve Kürtçe, %0,8'i Türkçe ve diğer, %0,2'si Arapça ve Kürtçe, %0,2'si Arapça ve diğer, %0,2'si ise Kürtçe ve diğer dilleri tercih etmiştir. Son olarak, %5,8 oranında bir kesim, çocuklarının çok dilli bir eğitim almasını istemektedir: %3,2 oranla Irak Türkçesi yanında Arapça ve Kürtçe, %1,5'i Türkçe yanında Arapça ve diğer, %1,1 oranla ise Türkçe yanında Arapça, Kürtçe ve diğer dilleri tercih etmektedir.

Ki-kare testine göre tercih edilen eğitim dili ile cinsiyet [$p=0,058$. $P>,05$], yaş [$p=0,058$. $P>,05$], meslek [$p=0,733$. $P>,05$], eğitim durumu [$p=0,606$. $P>,05$] ve sosyal durum [$p=0,235$. $P>,05$] arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki görülmezken ikamet yeri ile eğitim dili

tercihi arasında anlamlı bir ilişki görülmüştür. Katılımcıların Kerkük'te %49,4 oranla Türkçeye daha yüksek bir tutum geliştirdikleri görülmektedir. Bu oran Erbil'de %33, Musul'da %25, Selahaddin'de ise %22,4'e kadar düşmektedir. Arapça yüksek oranla %49,4 Selahaddin'de tercih edilirken Erbil'de bu oran %14,0'a kadar düşmektedir. Erbil'de ise %3,0 oranla Kürtçe daha fazla tercih edilmektedir.

İki dilde eğitim en çok Türkçe ve Arapça olarak Selahaddin ilinde %28,2 oranıyla tercih edilmektedir. Çok dilli eğitim seçeneğinde ise en çok Türkçe, Arapça ve Kürtçe %12,0 oranıyla tercih edilmiştir. Dolayısıyla katılımcılar, çocukların eğitim dilini en çok Arapça olmasını tercih etmektedirler.

Genel Eğitim Dili

2. Tabloda katılımcılara, yaşadıkları bölgelerde olması gereken genel eğitim dilinin durumunu incelemek amacıyla "Sizce okullarda eğitim dil aşağıdaki dillerden hangisi/hangileri olmalıdır?" sorusu sorulmuş yanıt olarak T "Irak Türkçesi", A "Arapça", K "Kürtçe" ve D "diğer" seçenekleri önerilmiştir.

Seviye %	Cinsiyet		Yaş				Meslek					
	Erkek	Kadın	(10-19)	(20-34)	(35-49)	50+	Emekli	Ev Hanımı	Öğrenci	İşsiz	Özel	Resmi
T	21,6	16,6	19,2	26,9	16,4	14,2	11,1	10,0	22,0	29,0	18,6	18,9
A	27,3	31,9	24,2	26,1	30,3	38,1	44,4	32,0	24,8	25,8	34,3	29,9
K	0,0	0,4	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7	0,0	0,0	0,0
D	0,4	0,4	0,0	0,0	0,8	0,9	0,0	0,0	0,0	0,0	1,4	0,6
12	33,1	33,6	32,5	27,7	39,3	33,6	22,2	48,0	31,2	25,8	27,1	36,0
13	1,2	2,2	2,5	1,7	1,6	0,9	0,0	0,0	2,8	3,2	2,9	0,6
14	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,9	0,0	0,0	0,0	3,2	0,0	0,0
23	1,6	0,9	4,2	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0	2,8	0,0	1,4	0,6
24	2,0	1,3	0,0	4,2	0,8	1,8	0,0	0,0	0,7	0,0	4,3	2,4
123	7,3	7,0	11,7	5,9	7,4	3,5	11,1	6,0	9,9	12,9	5,7	4,3
124	2,9	2,2	4,2	2,5	1,6	1,8	5,6	2,0	4,3	0,0	1,4	1,8
1234	2,0	3,5	0,8	4,2	1,6	4,4	5,6	2,0	0,7	0,0	2,9	4,9
T	245	229	120	119	122	113	18	50	141	31	70	164
Pearson's x²	x ² = 7,109 Sd= 11 p= 0,790 p >,05		x ² = 51,712 Sd= 33 p= 0,020 p <,05				x ² = 63,855 Sd=55 p= 0,193 p >,05					

Seviye %	Eğitim Durumu					İkamet Yeri				Sosyal		Genel Toplam
	E0	E1	E2	E3	E4	Selahaddin	Kerkük	Erbil	Musul	Kentsel	Kırsal	
T	36,4	25,0	17,0	17,5	19,1	17,6	37,6	15,0	14,2	19,6	18,4	19,2
A	27,3	28,6	24,5	30,8	30,2	45,9	17,6	16,0	34,3	32,2	24,5	29,5
K	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0	0,5	0,3	0,0	0,2
D	0,0	0,0	0,0	0,0	0,8	0,0	0,0	2,0	0,0	0,3	0,6	0,4
12	18,2	35,7	43,4	33,3	31,7	36,5	32,9	17,0	40,2	28,0	43,6	33,3
13	0,0	0,0	0,0	3,3	1,5	0,0	0,0	7,0	0,5	1,9	1,2	1,7
14	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0	0,5	0,3	0,0	0,2
23	0,0	7,1	0,0	0,8	1,1	0,0	1,2	5,0	0,0	1,9	0,0	1,3
24	0,0	0,0	0,0	0,0	3,1	0,0	0,0	6,0	1,0	2,6	0,0	1,7
123	18,2	0,0	9,4	10,8	5,3	0,0	4,7	20,0	4,9	7,7	6,1	7,2
124	0,0	0,0	5,7	2,5	2,3	0,0	2,4	5,0	2,5	1,6	4,3	2,5
1234	0,0	3,6	0,0	0,8	4,2	0,0	3,5	7,0	1,5	3,5	1,2	2,7
T	11	28	53	120	262	85	85	100	204	311	163	474
Pearson's χ^2	$\chi^2= 43,845$ Sd= 44 p= 0,478 p >,05					$\chi^2= 156,164$ Sd= 33 p= 0,0001 p <,05				$\chi^2= 24,391$ Sd=11 p= 0,011 p >,05		

Tabloda görüleceği üzere, katılımcıların %19,2'i sadece Irak Türkçesi, %29,5'i sadece Arapça, %0,2'si sadece Kürtçe, %0,4'ü diğer dillerin eğitim dili olmasını istemektedirler. Bunun yanında katılımcıların, %33,3'ü Türkçe ve Arapça, %1,7'si Türkçe ve Kürtçe, %0,2'si Türkçe ve diğer, %1,3'ü Arapça ve Kürtçe, %1,7'si Arapça ve diğer diller seçeneğini tercih etmiştir. %7,2 oranla Irak Türkçesi yanında Arapça ve Kürtçe, %2,5'i Türkçe yanında Arapça ve diğer, %2,7 oranla ise Türkçe yanında Arapça, Kürtçe ve diğer dilleri eğitim dili olmasını istemişlerdir.

Ki-kare testine göre uygun görülen eğitimi dili ile cinsiyet [$p=0,790$. $P>,05$], meslek [$p=0,193$. $P>,05$], eğitim durumu [$p=0,478$. $P>,05$], sosyal durum [$p= 0,011$. $P>,05$] arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı gözlemlenmiştir. Ancak yaş ve ikamet yeri kategorilerine bakıldığında anlamlı farklılık görülmüştür. Yaş kategorisine bakıldığında (20-34) yaş arası olan katılımcılar %26,9 oranla Türkçe, +50 yaş ve üzeri katılımcılar %38,1 oranla Arapça, (10-19) yaş arası olan katılımcılar ise %0,8 oranla Kürtçeye daha yüksek oranla tutum geliştirmişlerdir. İki dilde ve bu dillerden en çok Türkçe ve Arapça %39,3 oranla; üç dilde ise (10-19) yaş arası katılımcılar Türkçe, Arapça ve Kürtçe dillerine daha yüksek bir istek göstermişlerdir.

Katılımcılar, Kerkük'te %37,6 oranla Türkçeye, Selahaddin'de %45,9 oranıyla Arapçaya, Erbil'se ise %5,0 oranıyla Kürtçeye önem verilmiştir. İlk dilli ve bu dillerden en çok Türkçe ve Arapçaya önem veren il Musul ilidir.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada, Irak'ın Kerkük, Selahaddin, Musul, Erbil illerinde yaşayan Irak Türklerinin eğitim dili tercihlerine bakıldığında en çok Arapça tercih edilmektedir. Ki-kare testine göre tercih edilen eğitim dili ile cinsiyet, yaş, meslek, eğitim durumu ve sosyal durum arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki görülmezken tercih edilen eğitim dili ile ikamet yeri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Kerkük'te % 49,4 oranla Türkçe, Selahaddin'de % 49,4 oranla Arapça, Erbil'de ise % 3,0 oranla en çok Kürtçe tercih edilmektedir. İki dilde eğitim ve bu dillerden en çok Türkçe ve Arapça %28,2 oranla Selahaddin ilinde tercih edilmektedir. Çok dilli eğitim ise %12,0 oranla Erbil'de tercih edilmektedir. Dolayısıyla katılımcılar, çocuklarının eğitim dilinin %33,5 oranla en çok Arapça olmasını tercih etmektedirler. Bunun nedeninin devletin resmi dilinin Arapça olması ve Türkçe eğitim veren üniversitelerin bulunmamasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Tercih edilen genel eğitim dili ile cinsiyet, meslek, eğitim durumu ve sosyal durum arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı gözlemlenmiştir. Ancak yaş ve ikamet yeri kategorilerine bakıldığında anlamlı farklılık görülmüştür. Yaş kategorisine bakıldığında 20-34 yaş arası olan katılımcılar %26,9 oranla Türkçeyi, 50 yaş ve üzeri katılımcılar %38,1 oranla Arapçayı, 10-19 yaş arası olan katılımcılar ise %0,8 oranla Kürtçeyi tercih etmektedir. Eğitimin iki dilde ve bu dillerden en çok Türkçe ve Arapça %39,3 oranla 35-49 yaş arası; üç dilde ise 10-19 yaş arası katılımcılar Türkçe, Arapça ve Kürtçe dillerini daha çok tercih etmişlerdir. Kerkük'te %37,6 oranla Türkçeye, Selahaddin'de %45,9 oranla Arapçaya, Erbil'de ise %5,0 oranla Kürtçeyi seçmişlerdir. İki dilli ve bu dillerden en çok Türkçe ve Arapça dilleri Musul ilinde tercih edilmiştir. Çok dilli ise Erbil'de en çok Türkçe, Arapça ve Kürtçe dilleri tercih edilmiştir. Dolayısıyla katılımcıların genel eğitim dili tercihlerine bakıldığında eğitim dilinin %33,3 oranla en çok iki dilde yani Türkçe ve Arapça olmasını tercih edilmiştir.

Bu araştırmanın sonunda elde edilen verilere göre Irak'ta Türkçe eğitim veren yükseköğretim kurumlarının bulunmaması ve Arapçanın devletin resmi dili olması katılımcılar tarafından Arapça eğitiminin daha fazla tercih edilmesine neden olduğu söylenebilir. Böylece ana dili eğitiminden uzak durulmuştur. Bu sorunu giderebilmek için, Irak'ın genelinde Türkçe eğitim veren öğretmenlerin yetiştirilmesi, ders müfredatının basitten zora doğru düzenlenmesi, konuların derinleştirilmesi, Türk okullarında Arapça derslerine önem verilmesi ve en önemlisi de Irak'ta Türkçe eğitim veren yükseköğretim kurumlarının açılması gerekli olduğu düşünülmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Akkan, E. (1999). *Irak*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Baker, C. (2011b). *Foundations Of Bilingual Education*. New York, NY: Multilingual Matters.
- Baker, C. and Prys-Jones, S. (1998). *Encyclopedia Of Bilingualism And Bilingual Education*. Philadelphia, PA: Multilingual Matters.
- Bialystok, E. (1991). *Language Processing In Bilingual Children*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bialystok, E. (2001). *Bilingualism In Development: Language, Literacy And Cognition*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Bosnalı, S. (2007). *İran Azerbaycan Türkçesi Toplumdilbilimsel Bir İnceleme*. İstanbul: Sanat Kitabevi
- Crystals, D. (2008). *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*, Blackwell Publishing.
- Cummins, J., and Hornberger, N. H. (2008). *Bilingual Education*. New York, NY: Springer.
- Dmeral, İ. (2014). Tarihsel Süreç İçerisinde Irak'ta Türkçe Eğitimi ve Öğretimi (1918-2014), Ankara: *Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Duman, B. (Haziran, 2014). Irak'ta 2014 Seçimleri IŞID Operasyonları ve Irak'ın Geleceği, *Orsam*, Rapor No. 190.
- Early Childhood Learning ve Knowledge Center (2016). An Office Of The Administration For Children And Families. Rerieved from <https://eclkc.ohs.acf.hhs.gov/sites/default/files/pdf/benefits-of-being-bilingualeng.pdf>
- Ertuğrul, Ü. (2006). *Irak Türkleri ve Türkiye*, İstanbul: Kerkük Vakfı yayınları.
- Ervin-Tripp, S. (1964). An analysis of the interaction of language, topic and listener. In: Fishman, J. (ed). *Readings In The Sociology Of Language*. De Gruyter Mouton.
- Field, F. W. (2011). *Key Concepts In Bilingualism*. New York, NY: Palgrave Macmillan.
- Freeman, R. D. (1998). *Bilingual Education And Social Change*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Hamers, J. F., and Blanc, M. H. A. (2000). *Bilinguality And Bilingualism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hürmüzlü H. (2017): Irak'ta Türkçe Eğitimin Tarihsesi ve Hukuki Boyutu, *Ortadoğu Araştırmaları Merkezi* <https://www.orsam.org.tr/tr/irak-ta-turkce-egitimin-tarihcesi-ve-hukuki-boyutu/>
- Irak Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi, Irak Anayasaları (Çevrimiçi) <https://www.hjc.iq/destor/>
- Irak Planlama Bakanlığı/ Merkezi İstatistik Kurumu, Nüfus göstergeleri (Çevrimiçi) <https://www.cosit.gov.iq/ar/2013-01-31-08-43-38>
- İmer, K., Kocaman, A., Özsoy, S. (2011). *Dilbilim Sözlüğü*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Jessner, U. (2008). *Teaching Third Languages: Findings, Trends And Challenges*, Cambridge University Press.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.

- Koçsoy, Ş. (1991). *Irak Türkleri*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Köprülü, Z. (1996). *Irak'ta Türk Varlığı*, Ankara: Örnek limited şirketi Yayınları
- Oruç, Ş. (2016). Ana Dili, İkinci Dil, İki Dillilik, Yabancı Dil, *International Journal of Social Science*, Number: 45 , p. 279-290, Spring III.
- Saatçi, S. (2003). *Tarihten Günümüze Irak Türkmenleri*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Sierens, S., and Van Avermaet, P. (2014). *Language Diversity In Education: Evolving From Multilingual Education To Functional Multilingual Learning*. D. Little, C. Leung, and P. Van Avermaet (Eds.), *In Managing diversity in education: Languages, policies, pedagogies* (pp. 204–222). Bristol: Multilingual Matters.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2003). *Education in a multilingual world*. UNESCO Education position paper. Paris: UNESCO. Retrieved from <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001297/129728e.pdf>
- Vardar, B. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Multilingual Yabancı Diller Yayınları.